

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

9 февраля 2017 года

www.khanty-yasang.ru

№ 3 (3471)

Основана 1 ноября 1957 года

Мұва сащты, йиңка сащты вудаң ими

Тәм
номерән
лұнтаты:

3,4,6

Округ
департаментāt
кәщайт путартсāt,
хутыса 2016-мит
олн рәпитсāt

5

Округ кәща не
Н. Комарова
шәкащты
нявремāt пидā
вәйтантылās

7

Ёмвошн
хāнты алфавит
олāңāн мирхот
мāнās

11

Нуви сāнхум
район Ваньщавāt
кәрт āшкола
85 ода йис

8

Н. Вахверумхур

14-15

С.М. Байгузин
касум мұв
вұды тащāt
олāңāн айкел
тәс

Хāнты мирев вудаң ими Мария Кузьминична Волдина
80 ода йис. Вәлтад хұват лұв мұң мұвев пāта ар әмāщ
па мосты ут верās.

Югра мўв па «ЛУКОЙЛ» тӕхи ёх ияха рӕпитлдӕт

Мӕнум тыдӕщ 30-митн Ёмвошн «ЛУКОЙЛ» тӕхи вудаң кӕща хӕ Вагит Алекперов па округ кӕща нӕ Наталья Комарова кўтӕдн кашащты непек хӕншсӕнн.

Ши непек хўват Югра мўвевн 2017-мит одн 36 тӕхи нух верды муй па йилпа омӕсды. Когалым вошн «Сибирь» культура хот йилпатды, щӕта Россия мўв малой академический государственной театр филиал рӕпитты питд. Урай, Покачи вошнӕнн, Нуви сӕнхум, Кондинской, Советской, Мӕнстар, Нижневартовской па Ёмвош

районӕтн арсыр хотӕт па рўтыщӕты тӕхет ищи йилпатты муй па омӕсты питдыйт. Округев мир пӕты щит вудаң нӕтупсы. Щит пӕты Наталья Владимировна «ЛУКОЙЛ» кӕщӕ вӕн пӕмашипа ясӕн лупӕс. Вагит Юсуфович юхды лупӕс, хуты дыв Югра мўв ёх пида кўтӕдн верӕт мосман тӕйдӕт.

Надежда РАГИМОВА

Тӕнлуп тыдӕщ 1-митн Ёмвошн мўв хӕры рӕпата тӕты кӕщӕйт мирхот вӕс. Тыв ши вер лӕщӕтты Россия министерства эвӕлт кӕртӕт верӕт тӕты департамент кӕща хӕ Владимир Свеженцев юхтыдӕс.

Йилуп щирн вухн мӕлдыт

Лўв ай тӕс, хуты тӕм одн мўв хӕры рӕпата, вой-хўд енмӕлдыт вер тӕты ёх йилуп щирн нӕтупсы вухн мӕты питдыйт:

– *Ин субсидия вух Россия мўвӕта мӕды. Щӕта кӕщӕйт дыв щирӕдн уша верты питлдӕт, муйсӕр тӕхета нӕтты мосл. Мет сыры фермерской тӕхет пўншты ёх нӕтдыйт.*

Россия мўв хӕры рӕпата вер тӕты министерства эвӕлт Югра мўва субсидия вух мӕнд. Субсидия вух – щит хӕссыр нӕтупсы вух.

2017-мит одн Югра мўв хӕры, вой-хўд енмӕлдыт рӕпатайт тӕты тӕхета федеральной бюджет эвӕлт 16,5 миллион шойт вух, округ бюджет эвӕлт 42 миллион шойт вух мӕнд. Ши вух эвӕлт 3,3 миллион шойт вух грантовой нӕтупсӕта ортды.

Ин округевн мўв хӕры рӕпатайт тӕты тӕхет эвӕлт кооперативӕт верты питдыйт. Ин тӕп кӕт щимӕщ тӕхи – щит «Ермак-Агро» па «Иртыш-Агро» вӕд.

Людмила СПИРЯКОВА

Округ кӕща нӕ мӕнум верӕт олӕнӕн путӕртӕс

Ас хӕлды тыдӕщ 30-митн округ дума хӕтмит мирхот вӕс. Щӕта губернатор нӕ Наталья Комарова депутатӕт ещӕлт путӕртӕс, муй щирн правительства ёх 2016-мит одн рӕпитсӕт. Муйсӕр верӕт дыв экономика, политика, социальной па па верӕт ӕхтыин лӕщӕтсӕт.

– *Мӕнум 2016-мит одн экономика верӕт нух енумсӕт, округ бюджет вӕна йис. Интӕм социальной верӕта аршӕк вух мӕты щир вӕд, щит пӕта щитӕт кеншӕк лӕщӕтты йис. 2016-мит одн мет олӕн пўш «валовой региональный продукт» хӕлум триллион шойт киньши ара йис. Экономика вер ТЭК, энергетика па бизнес унтасн яма йиты пӕтӕс, – лупӕс Н. Комарова.*

Лўв ясӕндалд щирн, тӕмхӕтл социальной верӕт пӕта округ бюджет эвӕлт 64,8 процента вух мӕнд. Щит Россия луваттыйн мет ар питд. Ши унтасн увӕс мўвн вӕлды хуятӕта нӕтты щир вӕд. 2016-мит ол мӕр социальной нӕтупсы 386 щурӕс мудтас

хуят ёша павӕтсӕт.

Рӕпата ӕн тӕйты ёх Югра мўвн ищи шимл, щит рӕпитты хуятӕт эвӕлт тӕп 0,57 процента вӕд. Рӕпата тӕхи аршӕка йис, тӕп итӕх хуятӕт пӕта щитӕт ӕн мӕстӕлдӕт. Вошн ар рӕпитты тӕхи вӕд, кӕртӕн – шимл. Мӕнум одн хӕннехуятӕт дыв саттӕда верӕт тӕты тӕхет пўншты питсӕт. Кӕща ёх дыведа ши ӕхтыин яма нӕтлдӕт. Щимӕщ хуят иса Россия киньши мўн хущева лапӕт пўш ар вӕд. Мўн щурас хуятлўв па хон пелӕк мўв ёх пида ищи рӕпитлдӕт.

Елды лўв путӕртӕс, хуты бюджетной тӕхетн рӕпитты ёх ям вухн сухуптӕлдыт, дыв иса Россия па мўвӕт киньши тыдӕщ мӕр ёша вўты

вух 1,8 арата аршӕк ёша павӕтлдӕт. Тыдӕщ мӕр вўты кўтуп вух хӕт ол мӕр кӕт пўш ара йис.

Вӕлды хотӕт дӕтты олӕнӕн кӕща нӕ нӕхмӕс, мӕтты 2016-мит одн ши вер пӕта дыв «единой» субсидия вер лӕщӕтты питсӕт. Ши унтасн ай вошӕт па кӕртӕт кӕща ёх 2789 вӕлды хот лӕтсӕт па 7556 семья хотӕна йис. Округев ипотека вўты щирн иса Россия луваттыйн кимит тӕхийн вӕд. Яң ол мӕр округевн 133 миллиард шойт вух ипотека щирн вўсы, щит 61 щурӕс семья хотӕна йис.

Увӕс мир верӕт олӕнӕн Н. Комарова путӕртӕс, хуты Югра мўв правительства ёх шуши мир вӕлупсы яма верты пӕта ар ӕр пунлдӕт. Мет вудаң вер – щит лӕдн увӕс мирӕт ал вошсӕт па елды ат вӕсӕт. 2016-мит одн щит пӕта ар мосты вер лӕщӕтсы. Вӕнт шушетн вӕлды па лўв саттӕда вер тӕты

ёх ара йис. Яң ол мӕр вўдең тащӕтн вўды 11 щурӕс арата нух енмӕс. 2016-мит одн увӕс мир «Пўпи як» вер Россия нематериальной культурной наследия федеральной тӕхия хӕншсы. Мӕнум ол юхи хӕшум хӕтлӕтн шуши мир пӕта мотор хопӕт па машинайт саты вўты транспортной налог нух вўсы. Югра правительства хуши Совет тӕхия увӕс мир ёх эвӕлт хӕннехуятӕт луңсӕт. Рӕт ясӕт, литература па культура верӕта вӕндтӕты пӕта Концепция рӕпитл. 2016-мит одн яртъян мит класс етшуптӕты нявремӕт рӕт ясӕн щирн экзаменӕт мӕсӕт. Кашӕн ол оса мир кўтн хӕнты, вухаль па юрн ясӕтн диктант верӕнтды. Интӕм шуши нявремӕт кўтн 1600-кем хуят рӕт ясӕт вӕндтӕлдӕт.

Надежда ВАХ

Ашкола вўш эвэлт вэн кэщая лэщяттыт

Ас халты тыдәш 17-митн округ правительства хотн государственной гражданской служба па кадровой политика вер тәты департамент кәщә не Ирина Астапенко ай тәс, муй ширн дыв тәнял рәпитсәт.

И. Астапенко путәртәс: «2016-2018-мит одңанн Россия мўев пәты мет вудаң вер – щит ям кәщайт вәндтәты».

Кәщә не ясәң ширн, тәнял ол вўш эвэлт оса тәхет әх арсыр кәщайт пириты нәтләт. Щиты оса тәхет әх 244 комиссиян рәпитсәт, щи эвэлт кәщайт пириты 98 кәсупсийн, 57 аттестация вер вантсәт па 89 пўш вантсәт, муй ширн кўтәлн кәщайт па рәпатнекәт рәпитләт, рәпатайн нўшайт вәлдәт муй әнтә. Оса тәхет әх ясәң ширн, 36 тәхи эвэлт 3312 кәщә хуят тест непек хўват хәншсәт. Тәнял округевн щимәш вер тәты әх Россия мўвтел «Лучшие кадровые стратегии и практики на государственной и

муниципальной службе» кәсупсийн нух питсәт.

И. Астапенко лупәс, хуты 2016-мит одн общественной антикоррупционной договор хуша әш пос пунсы, щит оса па кәщайт рәпитты 355 тәхи әх нух вантсәт.

Тәнял 1217 государственной па 406 муниципальной кәщә әх әл мир пәты нәтупсәт тәты вера вәндтәйлсәт, 16 – хуят народной хозяйства пәты, 8 хуят – па хон пеләк мўвәтн.

Округевн лыпәт хойты тыдәш вўш эвэлт Ас нопәтты тыдәш вәнты госслужба верәт тәты ашкола рәпитл. Нядмит од 11-мит классәң нявремәт пәты немася кәсупсы верды. 2015-мит одн 85 январем кәсәс, тәнял — шурәс мултас.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Рәпата вердал яма постәсийт

Мәнум тыдәш 23-мит хәтлән Ёмвошн округ правительства хотн экономика верәт тәты департамент кәщә хә Павел Сидоров 2016-мит одн рәпата вердал одәңн путәртәс.

Лўв пәмашипа ясәң лупәс айкеләт әкәтты па лэщятты әха, дыв социальной верәт яма мәнты щира ищи унтас тәдәт. Экономика верәт тәты тәхи әх «Социально-экономическое развитие, инвестиции и инновации Ханты-Мансийского автономного округа – Югры на 2016-2020 годы» непек ширн яма па тәса рәпитләт. Мәнум одн щи непек ширн 4,5 миллиард шойт вух мәты мосәс. Ширн дыв яма рәпитсәт, щи кўтн 112,5 миллион шойт вух федеральной бюджет эвәлт сухуптәсы. Рәпата вердал вудаң кәщә әхн тәса вантсийт па яма постәсийт.

П. Сидоров лупәс, экономика верәт яма мәнты щира «Фонд поддержки предпринимательства Югры» па общественной совет әх ищи унтас тәсәт. Государственной нәтупсы унтасн 2016-мит одн 575 йилуп рәпитты тәхи пўншы,

дыв кўтәлн 55,8 процент айлат әх лэщятсәт.

П. Сидоров лупәс, мәнум одн округевн мир пәты 79 йилуп хот омәссы, щитәт кўтн нявремәт хәтл мәр тайты хәс хот, хәт ашкола, нивл пәдьница па па тәхет пўншсийт.

Лўв ясәңдал ширн, интәм Югра мўевн вәдты хуятәта кеншәка йис арсыр мосты верәт пәты непекәт әкәтты па мәты. Ин иса мосты верәт и тәхийн лэщятсийт, щит МФЦ хотәтн. Мәнум одн щи тәхет әх кәт миллион хәннехәя унтас тәсәт.

Округ общественной палата кәщә ләңкәр хә В. Заболотский лупәс, хуты тәм пўш лўв арсыр департаментәтн мәнум верәт хәдәнтәс. Иса тәхетн верәт яма мәндәт. Лўв ясәңд ширн, щи эвәлт уша йил, хуты мәнум одн экономика верәт тәты департамент тўңширәңа рәпитәс.

Надежда НОВЬЮХОВА

Йилуп верәт лэщяттыт тәхи

Ас халты тыдәш 18-мит хәтлән Ёмвошн Югра мўв правительства хот йитн телевидениян, радиован па газетаитн рәпитты әхлўв Проектной управления департамент кәщә хә Юрий Александрович Южаков верум айкеләт хәдәнтсәт.

Ияха әктәшум хәннехуятәт едпийн Юрий Южаков тәмиты путәртәс:

— Ма тәмхәтл дәңхадум нынана лупты, муй ширн тәм юхи хәшум одмәр Югра мўв проектәт верты тәхи рәпитәс па муйсәр верәт лэщятәс. Сырыя мосл путәртты, хуты Россия хон пеләк луватн тәмиты вәтшә ширн округев правительства хотн пўншум Проектной управления департамент па иса әнтәм. Щит, ма щиремн, вән вер Югра мўевн вәдты хәннехуятәта па арсыр йилуп поступсәт ин мўң и тәхийн ушәңа-сәщәңа арталәты питлўв. Муйсәр вер рәхл вәлупсәва, щит вана вўты веритләв. Муй ән рәхл па мәта поступсыя аршәк вух мәнд, щи ут одәңн мўң хущева вәдты хәннехуятәт ищи яма нәмәсләт. Мәнум одн арсыр йилуп проектәт арталуман образования, айдәт әхлўв политика па дорожной хозяйства департаментәтн вешкәта рәпитсўв. Щәлта государственной рәпатнекәт кашәң хәтлмәр яма муйвевтама рәпитты вердал округев луватн верләт, щи хәннехуятәт па тўңширәңа арталәсўв. Щи тумпийн 240 тәхийн вәдты сыр-сыр кәщайт йилпа вәндтәсўв, хуты тәм пурайн сора па яма кашәң рәпата лэщятты мосл.

Проектной управления департамент кәщә хә Ю. Южаков путәртәс, муй ширн елды вәдты арсыр йилпа етты проект верәт автоматика хурасн рәпитты питләт. Щит пәта юхи хәшум кўтн сыр-сыр айкеләт тыведт-тухелт китты тәхи Ёмвошн, Сәрханлән муй па Мегионән дыв немася лэщятләт, ләдн аршәк рәпата сорашәк верты.

Владимир ЕНОВ

Кăши-мәш тайты хуятат вәлупсы тўңматл

Ас хәлдты тыдәш 25-мит хәтәлн Ёмвошн «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел хәншты па әкәттты хуятат Югра эвәлт Россия мўв Федерация Совет хуца дунум депутат хә Эдуард Исаков пида вөйтантийдсәт. Кәщә хәев айкел тәс, муй ширн 2016-мит одн дўв рәпитәс па муйсәр йилдуп верәт кәши-мәш тайты хуятат тўң вәлупсы пәты ләщәттты питлдыт. Вантә, 2015-мит од лыпәт хойты тыдәшн дўв округев эвәлт Россия мўв Федерация Советн социальной верәт вантман тайты тәхия пирысы.

Од мәр Э. Исаков 21 вән мирхотн вәс, хута дўв әрашты мәшәң ёх сыр-сыр давәрт суртәт тўңматты нәтупсәт оләңән путәртәс. Ши верәт күтн 2016-мит одн 419 немуп поступсы йилпатсы, дәлн кәши-мәш тайты ёх, әл хәнне-хә иты, политической, гражданской, правовой, экономической, социальной па культурной ширн вәдты па рәпитты ат веритсәт. Ши тумпийн тәм од Ас хәлдты тыдәш вўш

эвәлт мәшәң ёх, кәши-мәш тайты әрашты хуятат реестр непека нўх хәншыйт, дәлн яма вә-ты, муй арат шимәш хәннехә вәл, муйсәр кәшийн кәшитл па муйсәр верн дўв нәтды, дәлн дыв вәлупсәд мет яма па әмшә ат йис.

Шәлдта әңкиды-ащиды нявремәт, мәта пушхәт сема питум оләңән непекайтн хәншман ән вәлдәт, мет така вантман тайты питлдыт, дәлн дыв давәрт суртәд сырыя тўңматты.

Э. Исаков яснәт ширн, мет оләңән мосдай кәртәтн, ай вошәтн әрашты тәхет пўншты, дәлн шәта вәдты нявремәт айтәлн тәлаңа ат вәсәт. Итәх пурәйн әл әрашты хуята ши арат вух мәды, ищи мәрн ай кәртәтн вәдты пушхәта әрашты верәта вәндтәты шир әнтәм. Шит пәты нявремәт оләңән ищи нәмәсты мосл, дәлн елды мўң мўвев мет тәлаңа па така ат вәс.

Елды иньшәссы, питл муй әнтә әрашты мәшәң ёх Россия мўв эвәлт 2017-мит одн па хон пеләк Корейин мўвтәл кәсупсийн кәсты. Вантә, интәм путәртды, хуцы мўң әрашты неңдўв па хәйлўв немасыя ән рәхты пуртәнәт дәләт, мәта ута әрашты хуята иса ән рәхл кетумты. Эдуард Исаков юхды щиты лупәс: «Мўң әрашты

хуятлўв па хон пеләк мўвәта кәсупсәта ән есәлдты ки, мосл Россия мўвн ишимәш кәсупсәт ләщәттты. Вантә, мўң әрашты хуятлўв шеңк әрәңәт, щит пәты итәх ёх ән ләңхаләт, дәлн мўң неңдўв па хәйлўв кәсәт. Щиты ши нәртәмды пуләш тәләт. Ишимәш вән паралимпийской кәсупсы ләщәтлўв ки, мўң хуцева арсыр па хон пеләк мўвәт эвәлт әрашты хуятат юхтыйлты питлдыт. Щиты айдтыева Россия мўвн тәмәш паралимпийской кәсупсы ләщәттты питлўв. Шит мет оләңән мосл, дәлн вән па ай кәртәтн, вошәтн кәши-мәш тайты эвет па пухәт, вән имет па икет иса пурәйн шир әт тәйсәт әрашты верәтн вәдты».

Ирина САМСОНОВА

Рәпитты па лекщитыйлты тыв йилдәт

Ас хәлдты тыдәш 24-митн здравоохранения департамент рәпата оләңән ши тәхи кәщә Алексей Добровольский ай павтәс. Дўв яснәл ширн, интум вәнты Югра яң мўв күтн вәл, хута ар няврем сема питл (15,8% арат) па шимл хуят әнтәма йил (6,2%). Шәлдта сыры йис иты па мўв мир тыв касәлдәт.

«Сыры увәс пенсия холдүмтум юпийн хәннехәйт нўм мўва вәдты мәнсәт, интум пирәш ёх тәта хәшләт. Вантә, вошдўвн па кәртлўвн вәдтыям, кўштәтаишки. Итәх хуятат әңкидалащидәл тыв тәләт, дәлн ши ёх тәта ат вәлдәт па мўң пәдъницайлўвн ат лекщитыйлдәт. Ширн, нўм мўв ёх рәпитты па кәшидал нух тўңматты тыв йилдәт», – лупәс Алексей Альбертович.

Тәняд тохтурәт күтуп тыдәш вух 91-кем шура

шойт вух арат вәс, леккара 50-кем шура сәша павәтсәт. Ши вер РФ Президент поступсы есдүм ширн ләщәтман вәс. Рәпатнекәт оләңән путәртмәлн А. Добровольский лупәс, 2016-мит одн «Земский доктор» немуп непека унтасн хәтъяң тохтур юкана лапәтъяң хуят кәртәта рәпитты мәнсәт. Хотәт оләңән ищи путәр вәс. 2016-мит одн Урай хуцы кәт пәдъницайн йилдуп хот йитәт омәсыйт. Сәрханл хуцы товийн

«Нефтяник» немуп пәльница йилдуп хота касәл. Шәлдта ши вошн кардиодиспансер хотн йилдуп операционно-реанимационной хот йит пўншы. Нух йилдупалтум юпийн Коғалымн леккар хот рәпитты питәс, Нягань пәльницайн дөты-янышты тәхи версы. Поднавәтн ешайн йилдуп пәльница пўншды.

Здравоохраненияйн ин вәнты национальной проектат ләщәтдыт. Щитәт күтн тухләң хопәтн мәшәң ёх тәтъяты вер вәл. «Муй ширн ши вер мўң хуцева верәнтды, па мўвәтн ищиты ләщәттты мосл. Мўң сот ай кәрт эвәлт кәшаң хуятат тухләң хопн пәдъницайта тәтъялўв. Сўмәт-

вошн, Ёмвошн, Сәрханл па Нижневартоск хуцы тухләң хопәт вохты тәхет вәлдәт, щит унтасн од мәр 2,5-кем шура сәшәң хуят вошәта тәлўв», – лупәс департамент кәщә.

Ёмвош округ-Юграйн 97-кем арат леккар хот вәл. 2016-мит одн тәм йис пурмәсәт унтасн хәлүмъяң мүдтас шура сәшәң хуят нух тўңматсы. Итәх пурәйн оптимизация немуп вер верәнтды. Тәняд щит ут ширн тәп Коммунистической кәртән вәдты леккар хот Советской пәдъница кәрәтсы. «Мўң щиты верлўв, дәлн ямсыева мәшәң мира нәтты па пәдъницайт рәпата тўңшираңа ләщәттты», – лупәс А. Добровольский.

Реональда ОЛЬЗИНА

Нявремӓт пида вӓйтантайдсӓт

Тӓм ванӓн Ёмвошн «Радуга» немуп хотн вӓдты шӓкашты нявремӓт елды уяна па тӓса шӓшты верӓт олӓнн путӓртсӓт. Дыв пидала Югра мӓв кӓща не Н. Комарова, оса верӓт тӓты тӓхи кӓща ими И. Максимова, тохтур ики К. Драган, духн хӓхӓлман вет пӓш чемпион нем тӓйты хӓ Д. Ярошенко, полиция верӓт ӓхтӓйн рӓпитты ики В. Долгалева, щурас хӓ С. Колупаев, «Югра» телеканал хӓват айкелӓт тӓты ики В. Смуров па МЧС верӓт тӓты тӓхи кӓща дӓнкар хӓ Д. Хрунов вӓйтантайдсӓт.

Шӓкашты нявремӓт енумты хотн вӓдты ай ӓх иньщӓссӓт, нын ая вӓлманӓн муй тӓхийн рӓпитты дӓнхасты?

Округев кӓща не **Наталья Комарова** нӓхмӓс:

– Хоттед ӓхдам ясӓн щирн, мӓтты ма нявремӓ вӓлмеми милицайн муй па тӓт хӓрӓтты тӓхийн дӓнхасум рӓпитты. Ӑнӓем, ащӓм па щӓть-щӓщидам, аӓщӓщидам минты яом пида яма па тӓса енмӓдтсӓл.

Елды **Ирина Максимова** нӓмӓдмӓслӓ, муй иты ая вӓлмӓдн мӓв илпи йиӓкӓт уша верты тӓхийн па айкел кӓншты неӓа дӓнхас иты. Щи тумпи дӓв мир пида рӓпитты нумӓс тӓйс. Дӓв ин тӓм хӓтд каркам оса тӓхетн рӓпитты ӓх пида кӓпӓртӓл. **Кирилл Драган** нявремӓта ясӓн тӓс, муй иты ай пуха

Н. Комарова шӓкашты нявремӓт тӓйты «Радуга» хотн.

вӓлмӓдн нӓмӓсӓс рок-н-ролл щирн ариты хӓа иты муй па сӓтыты хӓннхӓ вӓньдыты хуята вӓндтӓйдты. Ин дӓв-сом мӓритты ӓх ямӓдтӓты тохтура йис. **Дмитрий Ярошенко** лупӓс, хуты дӓв 11 ол вӓш ӓвӓлт духн хӓхӓтлӓты питӓс. Щӓлта 29 олн заслуженной мастер спорта па иса

мӓвӓт кӓтн чемпион нем ӓша павтӓс. Дӓвты вӓндтум хӓйд иса тӓнийс, вӓлупсы хувӓт тӓса вӓндтӓйдты мосл. Мет шопӓн, нух питты юпийн щи вер имухты юремӓлӓн. Щи тумпи Ёмвошн нявремӓт арсыр верӓта вӓндтӓйдты пищ тӓйдӓт па щи кеша иса ут дӓщӓтман вӓд.

Владимир Долгалева ясӓн ӓвӓлт уша йис, вӓлупсыйн мосл каркама кӓшӓн рӓпата верты. **Сергей Колупаев** лупӓс, хуты дӓв няд няврем тӓйд па щи пӓта дыведа неӓӓл, кӓт тӓпиенӓд спорт вер ӓхтӓйн ям немӓн ӓша павӓтсӓнн. Елды айкел тӓты хӓ **Вячеслав Смуров** путӓр ӓвӓлт уша йис, дӓв ая вӓлмӓдн грузин хӓа йиты дӓнхас, вантӓ щи мир ернасӓт шеӓк хурамӓнӓт. Ӑхӓт телеканал «Югра» хуша грузия мир олӓнн айкел вермӓдн грузин мир дӓмӓтсӓх дӓмтӓйс. **Дмитрий Хрунов** тыв ӓктӓшум ай ӓха лупӓс:

– Ӑвет па пухӓт, мосл щиты вӓдты, дӓдн нынана кен па ям вӓс. Дӓдн кашӓн алӓн амӓтман рӓпата хӓхӓдсӓты, етн па юхи ям нумӓсн шӓшсӓты.

Щӓлта нявремӓт «тетрадка дружбы» немуп ут версӓт па ай ӓх щив хӓншсӓт, муйсӓр дыв нумсӓт тӓйлӓт. Ӑвет па пухӓт нумӓс щирн, ванкӓтлӓ тӓмиты вӓйтантайдты мосл.

Ульяна МОЛДАНОВА

Йилуп щирн рӓпитты вӓндтӓйдлӓт

Ас хӓдты тыдӓщ 27-митн округ правительства хотн Югра мӓв оса тӓхийн наука, вӓндтӓты па айлат ӓх верӓт тӓты комиссия ӓх мирхот вӓс.

Мет сыры Югра мӓв оса тӓхийн хӓв мӓр вешката рӓпитмӓд пӓты **Любовь Чистова** «Патриот России» мевд посн катлуптӓсы.

Комиссия кӓща хӓ **Александр Семёнов** лупӓс, хуты мет вудаӓ вер – хӓн нявремӓт вӓндтӓты ӓх йилуп щирн рӓпитты вӓндтӓйдлӓт.

Округ вӓндтӓты па айлат ӓх верӓт тӓты де-

партамент кӓща дӓнкар хӓ **Алексей Дренин** ай тӓс, хуты йилуп поступсы щирн ин учителят хӓлум ол мӓр и пӓш йилуп щирн рӓпитты вӓндтӓйдлӓт. Тӓняд нявремӓт вӓндтӓты 11 щурӓс хуят вӓндтӓйдсӓт, щит 42 процента иса округ учителят ӓвӓлт питл. Тӓм 2017-мит олн щи вера 178 миллион шойт вух тӓруптӓды. Тӓм олн

43 процента учителят вӓндтӓйдлӓт.

«Институт развития образования» тӓхи кӓща не **Галина Дивеева** рӓпатаел олӓнн айкел тӓс. Ин щӓта наукайт няд доктор па щи тумпи хӓс хуят рӓпитл. Институт ӓх учителят пӓты сот мултас программа хӓншсӓт, щи ут хӓват 8 щурӓс хуят вӓндтыдӓс.

Тӓняд институт ӓх Россия мӓвтӓд кӓсупсыйн кӓссӓт па хӓт миллион шойт грант вух холумсӓт. Щи вух унтасн

Ёмвошн 4-мит ӓшколайн инклюзивной вӓндтӓты вер тӓты питлӓ. 2016-мит олн 27 щурӓс няврем экзамен мӓс. 4075 учитель ӓвӓлт 1693 хуят йилуп щирн няврем вӓндтӓйдты питлӓт. Рособрнадзор ӓх ювра вер ӓн вӓйтсӓт. Югра мӓвн учителят пӓты интернет хуша «Школлега» тӓхи рӓпитл, щив 500 хуят луӓман вӓд. Тӓняд ол мӓр 700 учитель арсыр ӓх кӓсупсӓтн кӓссӓт.

Людмила СПИРЯКОВА

Вэндтыйлдытты щират

Йилуп тыдәщ 13-мит хәтәдн Югра мўвн вэндтыйлдытты па айлат ёх верат тәты тәхи кәщә ими Любовь Ковешникова путәртәс, муй иты мәнум 2016-мит од мәр дыв рәпитсәт.

Дўв яснәд эвәлт уша йис, 2016-мит одн вэндтыйлдытты па айлат ёх верат тәты департамент няд пўш грант вухәт ёша павәтыйлдсәт. Дыв щи вухәт унтасн нявремәт вэндтыйлдытты верат тўңматты питләт. Иса мәнум од мәр 12 пўш субсидия нәтты вух Россия мўв федеральной бюджет

эвәлт мийдасы. Щимәщ нәтупсы вухәт мәшәң па и лота питум нявремәт вэндтәты вератә мәнләт.

Щи тумпи ай эвет па пухәт ашколая мән-тәд едпийн немасыя дэщәтыйлдытты непекн катлуптәдйит. Югра мўвн ашколая дэщәтыйлдытты непек и шура 199 няврем мәсы, дыв

кўтәдн лавәрт мәшәң 52 эви-пух.

Щәдта немасыя нявремәт ашкола тумпийн вэндтәты кәтхушъяң тәхи питл. Дыв нявремәт кеша 73 арсыр вэндтыйлдытты верат дэщәтләт.

Ас потты тыдәщ 1-мит хәтәдн 2016-мит одн «Газпром трансгаз Югорск» немуп тәхийн айлат ёх пәта технопарк «Кванториум» немуп ут Югорск вошн пўншса.

Елды вэндтыйлдытты па айлат ёх верат тәты тәхи кәщә ими Л. Ковешникова лупәс:

– Югра мўвн аршәк няврем кўтуп кем не-

пека вэндтәты мосл. Вантә, арсыр тәхетн әд рәпатнекәт ән тәрумләт. Ин округев кашәң ашколайн шахматән юнтты вер нявремәтн вэндтәды. Щәдта 2016-мит одн Октябрьской, Нуви сәңхум вош, Кондинской па Нижневартонской мўвәтн па Покачи вошн 19 нявремәт хәтләдн тәйты хот пўншса. Ин щив хәлум шура 591 ай няврем яңхәд. Иса Югра мўвн 2016-мит одн хәт йилуп ашкола омәсса.

**Ульяна
МОЛДАНОВА**

Муй иты 2016-мит од мәнәс

Югра мўвн оса верат тәты департамент кәщә не Елена Шумакова ай павтәс, муй иты 2016-мит од мәр дыв рәпитсәт. Дўв лупәс:

– Мәнум одэвн мўң ведши Россия мўв пелка па елупн вәдты правительства тәхия луңсүв. Щиты «Открытый регион» немуп тәхи интернет хуца пўншсүв. Ин щив кашәң хәннехә нўшайд оләңән хәншты пәкд па яң хәтл мәр мўң июхды ясәң мәлүв.

Щәдта мәнум од па мўвәт пида рәпитсүв. Нивд пўш арсыр шура-

дәты ёх пида вәйтантыйлдсүв, дыв кўтәдн Иран па Дания мўвәтн вәдты хуятәт. Щиты па мўвәт пида рәпитты 23 непек хәншсүв. Иса ия-ха кәпәрты 25 непекәт дэщәтсүв. Тәмхәтл Юграйн шурасләты ёх 13 па мўва детут па юх эвәлт верты пурмәсәт тыныләт. Щит Великобритания, Швеция, Египет, Индия

па па мўвәта вәнт тыныла. Щәдта Нуви сәңхум вош район кәщәйт Белоруссия мўв Витебск вош пида ияха рәпитты непек хәншсәт. Кашашты непек посн щи мўвн 2016-мит одн питсайт хўд эвәлт верум епләң детутәт тыныты.

Ёмвош округ шуши хуятлүв верат әхтыйн иши арсыр нўшайт тўңматлүв. Ай кер тыдәщ арсыр мўвәт әхтыйн шуши мир верат тәты ООН тәхи тыв хәнты,

вухәд па юрн ёх вәлупсы вантты юхәтләт.

Елды Россия мўв луваттыйн мўң оса тәхилүв мет тәса рәпитсәт. Дыв мир кеша 45 арсыр нўша верат дэщәтләт. Россия мўв хон грант вўхәт Ёмвош округ эвәлт хәт оса тәхи вўс.

Мет мосты вер, щит «Многовековая Югра» немуп вән рәпата верлүв.

Правительства кәщәйт рәпата арталәты тәхета айкел хәншты ёх луңсәт. Дыв питләт рәпата нух вантман тәйты.

Ульяна ДАНИЛО

Мўв-авәт арталәты верат

Ас хәдты тыдәщ 24-мит хәтәдн Ёмвошн правительства хот йитн телевидениян, радивайн па арсыр газетайтн рәпитты хәннехуятәт округев Природнадзор тәхи кәщә хә Сергей Пикуннов пида немасыя вәйтантыйлдсәт па сыр-сыр айкеләт уша павәтсәт.

Югра мўв Природнадзор кәщә путәртәс, муй щирн тәм мәнум од мәр ёхләд рәпитсәт, муйсәр верат дэщәтсәт па муй хуракуп поступсәт вўсәт, мәта утәт пида елды рәпитты нәмәсләт.

С. Пикуннов ясәңәт щирн, сырыя мәнум оләтн шеңк ар попутной нефтяной газ мўв илпи

тащ кәншты тәхетн нух вущитсы. Щит пәта мўң вәдты мўвлүв-йиңк-лүв шеңк нәхләтсыит. Тәм юхи хәшум вет од мәр Югра мўвн Природнадзор тәхи яма арталәс, муй арат нәхләң мўв па нефтяной газ вущитты тәхи мўв илпи тащ кәншты тәхет па тәйләт.

Округев Природнадзор па арсыр нефтяной компанияйт кәщәйт дыв кўтәдн ар пўш вәйтантыйлдсәт па путремәсәт, хути Югра хуши мўв илпи тащ кәншум пурайн нәхләңа верум тәхет иса сыстамтәты мосл. Щи тумпийн, тәм йисн попутной газ кәтәдты машинайт па хон пеләкн версийт. Щимәщ йилуп щўңкәт кашәң ән мосты газ нух вущитты тәхийн немасыя дэщәтты мосл, ләдн мўң мўвевн вәдты хәннехуятәт иса сыс-

там мўвн ат вәсәт, ям дылшувн ат далсәт.

Мўв илпи тащ кәншум тәхет сыстамтәты па попутной нефтяной газ кәтәдты машинайт тәм хәшум вет од мәр кашәң компания дэщәтәс. Щит пәта нефтяникәт араттедн 70 миллиард шойт вух есәдсәт, ләдн дыв рәпатайдал верум мўвәт иса сыстамәт вәсәт. Щәдта попутной газ ияха әкәтты щирн Югра мўв тәм пўш 95 процента юхтәс. Россия луватн ки вўты, мўв илпи тащ кәншты тәхет кўтн — щит мет оләң тәхи.

Владимир ЕНОВ

Ан рэхл ясэң пида юнтты

Ханты ясаңан, муйсэр буквайтн ханшты па мата алфавит тайты, щимаш вер хувн тывас. Ин тамхатл ясцевн худыева арвурн ханшлүв. Щиты «Ханты ясаң» газетайн рэпитты ех вөн кер тылэш 25-мит хатлн 1990-мит олн Ёмвош округ Совет народных депутатов вуюм алфавит щирн ханшлэт. Щалта Ас-угорской институт йилуп щирн ханты ясаңан ханшты питсэт. Ин щиты тывас, рэт ясцеван киникайт па па непекат арсыр буквайтн етты питсэт.

Щи паата Ёмвошн йилуп тылэш 31-мит хатлн оса верат тэты тахи ех рэт ясаңат нүша верат эхтын мирхот актылдсат. Рэт ясаңат елды тэты верат эхтын артащты тахи кэща ими **Елена Шумакова** лупас:

– Рэт ясаң вэньдман тайты вер – щит мет лутан. Вантэ, Югра мыв кэща ими Наталья Комарова, 2016-мит ол муй иты манас, путартмалн ай павтас, рэт ясаң мет така па мосман тайты мосл. Рэт ясаң ки вэтшадэв, щирн мир па ан питл. Щи паата увас ех тэса вэдтэд кеша дыв йис мыведн ясаңдал елды тайты нэтты мосл. Щи кеша вэндтылдты па культура тахетн вэн унтас верты мосл.

Елды вэндтылдты верат тэты тахийн рэпитты не **Ирина Лисютина** путартас. Лүв ясаңад эвалт уша йис,

Нүвисаңхум, Сүматвош, Нижневартовской, Октябрьской, Кондинской па Ёмвош районатн 28 ашколайтн рэт ясаңат вэндтэдт. Щиты Югра мывн ханты, вухаль па юрн ясаңат 1769 январем вэндтэд. Хатлалн эвет па пухат тайты 14 хотн ай тепиет рэт ясаң уша верлат.

Щалта 2014-мит ол вүш эвалт Нуви саңхум районан Касум, Поднават па Ваньшават вошатн ашколайтн йилуп алфавит щирн ханшум киникайт хуват ай ех вэндтэдыт. Елды видео хуват Касум вошн январемат ханты ясаңа вэндтэты не **Софья Каксина** лупас, хути йилуп алфавитан январемат ханшлат па щит дывел мэтэд. Тэп йилпа ханшум киникайт государственной стандарт щира ан мэтэдт.

Щи юпийн Ёмвош округ дума депутат ики **Александр Новыхов** лупас:

– Ханты ясаң алфавит – щит мет лутан вер. Йилуп буквайт ан рэхл верты, вантэ, арл пелак мирщи йилуп утат ан па вэдэл. Ар ханты катра 1990-мит олн вуюм ут щирн вэндтылдсат. Кашаң пүш йилуп буквайт ханты ясаңа верты питлүв ки, ясцев иса щи вэтшадэв.

Педагогической наукайт кандидат, профессор ими **Евдокия Немысова** нумас щирн, йилуп алфавит ханты ясаң сый непек пунл. Ин йилуп буквайтн хелум ашколайн ханшлат па дыведа щи вер мэтэд.

«Ханты ясаң» па «Луима сэрипос» газетайн вэн кэща не **Раиса Решетникова** ясаң эвалт уша йис, дыв катра алфавит щирн ханшлат. Йилпа ханшты вер ищи газета мухты есдылдсат, тэп «Ханты ясаң» газета лүнатты 90 % хуятат ан ланхалат йилуп буквайт щив верты.

Щалта «Юный корреспондент» немуп январемат рэт ясаңатн айкелат ханшты вэндтэты вер лэщатлэт. Эхат ай ех ханшты путрат газетайтн етлэт.

Ханты мир поэт ими **Мария Волдина** мир акмум хотн лупас:

– Ясаң пида мет айдта вэдты мосл. Йилуп

буквайт мирн ан вэдыйт, па муй вурн мүн йилуп щирн ханшты питлүв. Мет шопан, вэн нартуп ех йилуп алфавит нюр ан вэдэл. Ан рэхл ясаң пида юнтты.

Мүн карты кед хуват Ваньшават кертан ашколайн 10 ол мар январемат ханты ясаңа вэндтуман рэпитум ими **Софья Балашова** иньшасэв, муй иты лүв йилуп алфавит олдан нэмасл? Лүв щиралн, йилуп буквайт имухты январемат вэндтэты пиш антам. Вантэ, щи кеша йилуп щирн ханшум тэс киникайт мослат. Там ут шеңк лаварт январемата вэндтэты. Январемат катра щирн ханшлат па лүнатлэт.

Па карты кед хуват ханты мир олан вэн учёной, профессор ими **Нина Лыскова** иньшасэв, йилуп алфавит олдан муй нумас тайл? Лүв нэмасл, Новосибирск вош учёной ех верум йилуп алфавит – щит немалт ям ан тэд рэт ясцева. Щимаш йилуп буквайт паата мүн рэт ясцев вэтшаты паклэв. Ясаң вэньдман тайты мосл.

Там мирхота актащилум ех щимаш нумас версат:

1. Вэндтылдты верат тэты департамент ех учёной мир пида вэн мирхотлэщатты питлэт.

2. Ханты ясаң тайты хуятат иньшасты мосл, муйсэр алфавитн дыведа кен лүнатты.

3. Рэт ясаңата январемат вэндтэты хуятат йилуп киникайт есатты «Просвещение» немуп артащты тахия лунлат.

Ульяна ВЭЛЛА

Ваньшават ашкола январемат

2016-мит одн ван хәтлуп тыдәшн мўң хәнты мирев вудаң поэтесса ими Мария Кузьминична Волдина 80 ода йис. Тәм ванән Ас хәдты тыдәшн 28-митн Ёмвошн нявремәт вәндтыйлды Искусства ашколайн дўв емәңхәтлал постәсы.

Ши етнхот едпийн хураң вандтупсы верәнтсы, хута арсыр олатн вўюм хурлад па хәншум киникайлад вандтәсыйт.

Емәңхәтлал постәты пәта округ арсыр вошәт па кәртәт эвәлт мойң мир юхтыйлсәт. Вән кәщайт па әл хәннехуятәт дўведа ям, хошум вўща ясәәт лупсәт.

Мет олаңән дўв округ кәща неңән Наталья Комаровайн ям ясәәтн путәртсы па ишәк непекн па мойлупсыйн мойдәсы.

– Тәмхәтл мўң тәта әктәшсўв, дәдн вудаң ими Мария Кузьминична Волдина пида вәйтаныйдты. Тәм етнхот М.К. Волдина вәлупсы щирн немәтсы. Мария Кузьминична

М.К. Волдина сема питум хәтлал постәды

Н. Вах верум хур

Рәт мўвәд па нявремлад пәта вәс...

вәдтал хўват ар мосты ут верәс. Сыр-сыр әмәш стихәт хәншәс, хотәң ёхлад пида яктыариты тәхи дәщәтәс, шуши мирев культура давадман тәйл па мира вандтәл. Мария Кузьминична, сәмем вўш эвәлт тәдаң еш, тәдаң кўр нәңена лупдум, ищиты едды мирен пәта ар ям ут

хәнша па вера, – лупәс Наталья Комарова.

Щәлта арсыр яктыариты тәхет эвәлт юхтум хуятәт әмәш етнхот вандтәсәт. Щит «Творческое объединение «Культура» хуятәт, увәс нявремәт вәндтәти искусства Центр тәхи пушхәт, Ас-угорской театр ёх, аканьн юнтты театр тәхи, «Солисты

Югры» немпи ансамбль арисәт па яксәт.

Ши юпийн хуйтат дәңхасәт, ши хуятәта Мария Кузьминична киникайл хуши ёш пос пунәс. Па едды вәтаң хуятлалн вўща ясәәтн путәртсы, мойлупсәтн па аня лыптәтн мойдәсы.

Надежда ВАХ

Пищма юхтәс

Тәняд ол юхи хәшум хәтләтн мўң газетаева Ямал мўв Пулдәвәт вош педучилищайн хәнты па сәран ясәңәна вәндтәты ими Нина Михайловна Егерь эвәлт пищма юхтәс. Щәта щимәш ясәәт хәншман вәсәт:

«Югра мўвн вәдты тынәң увәс мирем! «Хәнты ясәң» газетайн рәпитты тынәң неңәт па хөйт! Ешәк Мария Кузьминична Вагатова! Йилуп 2017-мит ол пәты нынана вән па нявләк вўща ясәәт китдум! Кашәңхәннехә

ол мәр тывум давәрт суртәт дәңхал мәнум одн хәйты. Щит пәты муйсәр нумсәт нын тәйләты, муйсәр верәт дәңхалты верты – йилуп одн иса ат тывләт. Кашәң хәтл нын пәтәна метамтәңа, пищәңа па уяңа ат вәд.

2016-мит ол ван хәтлуп тыдәш 28-мит хәтәдн вудаң хәнты мир поэтесса ими Мария Кузьминична Вагатова сема питум хәтл вўш эвәлт 80 ол постәс. Тәм вән емәңхәтл пәты ма педучилищайн айлат ёхлад пида вәйтантупсы дәщәтсум. Мария Вагатова хәншум дўңәтты арәт, киникайт, арсыр хурәт ияха әкәтсум па вандтупсы версум. Вантә, ар ол юхды педа тәм вәтаң хәнты имие мәнема лыпи әр мәс, дәдн ма едды айдтыева айлат ёх хәнты

ясәңа ат вәндтәсум. Щит пәты дәңхалум ястәты, Мария Кузьминична, нәң вәлупсән, дәдн хәншум дўңәтты ардән иты хўва па уяңа ат мәнл.

Тынәң увәс мирем! Хўв йис, хўв нәпәт, тәдаң кўрн па тәдаң ёшн рәт ёхдан пида ям нумәсн вәлаты па едды ар унтас туваты!»

Нина ЕГЕРЬ

Хәнты ясәңа
тулмәштәс
Ирина
ПОСЛОВСКАЯ

Ар ол айкелдәт хәншәс

2017-мит олн Ас хәдты тыдәшн Югра мўвн амтәң вер тывәс – йилдуп «Судьба журналиста» немпи киника етәс. Мет ар путәр тыв Альбина Сергеевна Глухих хәншәс. Щит пәты әмәш вэйтандупсыя айкелдәт акаатты хуятәт, ләхәс ёх, киникайт дўнәтты имет па икет па әл вошәң мир, мәта хуятәт Альбина Глухих ешалт сәма рәхты яснәт лупты юхәтсәт.

Йилдуп киника нема-сыя «Новости Югры» немпи газета 85 ола ювум пәты дэщәтсы. Мет ар путәр шив «Легенда югорской журналистики» нем тай-ты ими, 50 мудтас ол «Новости Югры» газетайн рәпиттум хәннәхә Альбина Глухих хәншәс.

Щи тумпийн киникайн Ольга Маслова, Николай Баталов па Елена Потехина хәншум путрәт дўнәтты рәхл. Вантә, тәм хуятәт ищи ям арат ол газетайн рәпитсәт.

«Новости Югры» непек ух редактор **Владимир Меркушев** щиты киникайн хәншәс: «Тәм непекән антә тәп хәншман вәл, муй щирн йис пурайн айкелдәт акаатты ёх рәпитсәт – тәта тәдәң Югра мўв вәдупсы олаңн уша верты рәхл. Хутыса йисн мир вәс па рәпитәс, муйсәр ям па әмәш верәт дэщәтсийт. 85 ол мәр газетаев вәл, нәмәсдум, елды ищи-

саты ям нумәсн, ям верн, ям айкелдн вәдты па рәпитты питлүв».

Югра мўв дўнәтты хотн рәпитты ими **Мария Мадьярова** яснәт щирн, тәм киникайн айт дэщәтты ёх, айт дўнәтты хуятәт па сырсыр әмәш верәт олаңн уша павәтты рәхл. Щи тумпийн тәта рәпитты ух редакторәт хурәт хўват яма вандтәсийт.

Мет ар ол «Новости Югры» немуп газетайн **Альбина Глухих** рәпитәс. Щит пәты ар нәмәлмәты путәр дўв ёшнәлдн хәншман вәл. Тәм апрәң имие ветьяң мудтас ол мәр худта тәп ән янхәс, округевн вәдты кашәң вўт кәртые яма вәлдә. Щәдта мет олаң мўв илпи питы вуй вўты тәхет хўват ар пўш янхәс, щит пәты тәм давәрт па хәлән рәпата дўв мудтаса вантәс. Мосл ястәты, хуты тәм ванән Нижневартонск вошн Самотлор кев хурас пўншсы. Мет

олаң нефтяникәт кўтн Альбина Сергеевна Глухих нем ищи хәншман вәл. Вантә, тәм рәпата пәда сәмәң имие дэщәтум айт эвәлт Югра па Россия дуваттийн вәдты мир питы сорни олаңн уша верәс.

Щәдта «Новости Югры» газета эвәлт Москва вошн рәпитты не **Ольга Маслова** хәншум путәр ищи әмәш. Дўв мет олаң ух редактор Новомир Борисович Патрикеев вәтаңа ювум вер олаңн айкелдәс. Ольга Маслова яснәт щирн, щи йисн Ёмвошәв нюр кәрт иты вәс, тәп Новомир Борисович иса пурайн хурамәна па шак-пака ләмәтдиләс. Щи тумпийн так ясәң тайс па айкелдәт дэщәтты ёх пида каркама рәпитәс.

1997-мит ол вўш эвәлт 2003-мит ол вәнты «Новости Югры» газета кәчая **Николай Баталов** вәс. Дўв яснәл щирн, тәм оләтн шеңк давәрт вәдупсы вәс, вух иса ән тәрмәс, щит пәты дўв нумәсн юхәтсы газета мухты арсыр реклама верты. Щиты айкемн газета вухәңа щи йис.

Елена Потехина ищи ар ол мәр газетайн рәпитәс. Хәнты пурайн дўв округева практика

юхтәс, тәта хәшәс па 25 мудтас ол айкелдәт акаатты неңа вәс. Дўв яснәл щирн, щит мет ям па әмәш пура вәс.

Щит пәты рәхл ястәты, хуты «Новости Югры» хуца рәпитум ёх апрәңа па әмшә газетайн кәпәртсәт. И нумәсн, и верн ияха кәтләсман айкелдәт акаатсәт па непекә хәншсәт.

Интәм вәдты айдат ух редактор хә **Владимир Меркушев** вэйтандупсийн мойң мир ешалт щиты лупәс: «Мўң шеңк амәтсүв, хуты тәмәш әмәш киника есәлсүв. Мўң яма вәсүв, хуты 2016-мит олн газетаев 85 ола йид. Щит пәты мосәс мет әмәш киника дэщәтты. Ванкўтды арсыр емәңхәтләта акаатшийдман Альбина Сергеевна Глухих мўңева путәртәс, муй щирн дыв йис пурайн рәпитсәт, муйсәр тәхета айт кәншты янхсәт па хутыса кўтәлдн вәсәт. Дўв арсыр верәт олаңн нәмәлдиләс, щиты мўң нумса юхәтсүв щи путрәт киникая хәншты. Щит пәты интәм кашәң хәннәхә щир тайл уша верты, муй щирн 85 ол мәр мўң тынәң газетаев вәс».

Ирина САМСОНОВА

А. Глухих Т. Себулова пида

А.С. Глухих емәңхәтәлн

И. Самсонова верум хурән

«Торум Маа» 30 ода йил

Хор вохӑнтты тылӑш хелумъянмит хӑтӑлн 1987-мит олн Ёмвошн йиґка сашты, мӑва сашты писательнӑн Еремей Айпин па Юван Шесталов нумӑсн юхӑтсайнӑн шуши мир керт верты.

Ин ши мӑр вӑш эвӑлт 30 од мӑнӑс. Ар од мӑр тӑта **Зоя Лозямова** рӑпитл. Тӑм хӑннехӑ хӑнты мирл вӑлупсы яма вӑлдӑ, тыв юхтылты мойґ ёха нюр моньш иты, шуши ёх олӑнӑн путӑртӑл. Дӑв путӑртӑс, муй вӑрн хӑнты, вухаль мирев керт верса. Ясӑл тӑмиты олнӑтсӑлӑ:

– Хӑнты мир писатель ики Еремей Айпин рӑт мӑвл эвӑлт павӑрт йис хот «Торум Маа» кӑрта тӑс. Щӑлта тӑрум сӑса йис, ин хотыевӑн кӑр тӑйлдӑв па турпа ӑнтӑм. Щиты ма юлта икем ӑн вӑты мӑр кӑр турпа тӑсум, я-а ши, ин тӑт алсӑв, хотыев хошма йис. Вантӑ, тӑмӑш керт ар мир нӑтсӑт верты. Ши тумпи тӑта Ёмвошн шуши мир Татьяна Молданова, Елена Соколомина, Геннадий Райшев, Эмиль Косполов,

Тӑмиты шуши мир йис керт омӑсса

«Торум Маа» музей хур

Галина Егорова, Ульяна па Василий Шульгиннӑн, Леонид Юдин па Николай Волдин па па хуятӑт керт лӑщӑтты вӑянтсӑт. Лыведа Ёмвош округ комсомол комитет эвӑлт Геннадий Корепанов, Наталья Западнава па хӑтмит ӑшкола нявремӑт тарма нӑтсӑт. Ши тумпи пухӑт машинан янхты вӑндтӑты тӑхи кӑща Григорий Кауртаев яма мӑңева нӑтӑс.

Округ дума депутат ики **Еремей Айпин** лупӑс:

– Йис пурмӑсӑт ӑкӑтты хотн рӑпитты ешӑк ёх, емӑнхӑтл пида! Ма лӑнхалум, лӑдн нын и еллы рӑт мирев вӑлупсы ат тӑлдӑн. Нын мет мосты вер лӑщӑтлӑты. Йилпа юхӑтты мир нын эвӑлтана йис ёхлӑв вӑлупсы уша верлӑт. Ар од юхды Ёмвош округ коммунистической партия олӑн секретарь Валерий Чурилов мет яма мӑңева нӑтӑс тӑм йис керт верты.

Хӑв мӑр Торум Маа йис пурмӑсӑт шавиты тӑхийн кӑщая **Тамара**

Клеменова вӑс. Дӑв яснӑл эвӑлт уша йис, дыв айлтыева 2000-мит олӑтн ёх арсыр пурмӑс верты ияха тӑта Ёмвошн ӑкӑтты питсӑлал. Щӑлта учӑной ёх кеша мирхотӑт лӑщӑтты олнӑтсӑт.

Мет олӑн кӑщая хӑнты па вухаль мир йис пурмӑсӑт ӑкӑтты хотн Реональда Ользина вӑс. Иса 1987-мит од вӑш эвӑлт тӑм хӑтлӑт вӑнта музейн рӑпитум ёх ар сыр-сыр йис пурмӑс ӑкӑтсӑт. Тӑм кертӑвн финно-угорской, шуши мир еманхӑтлӑта ӑкӑтшийдты питсӑт. Югра мӑвн мет олӑн пӑпие якты хӑр 1989-мит олн хӑнты, вухаль мирев непекӑн хуятӑт верӑнтсӑт. «Торум Маа» керт Ёмвошн кӑрӑш вӑнт пайн вӑл. Ин «Торум Маа» музей шеґк ар ӑктум йис пурмӑс тӑйлӑт. Вӑды сух эвӑлт верум сыр-сыр утӑт, юх эвӑлт воґхум ар-сыр пурмӑсӑт, щӑшкан эвӑлт ёнтум сухӑт. Тӑп щитлал шавиты ям хот ӑн тӑйлӑт. Атӑлт немасья музей хотн худна ӑн юкантсайт.

Ульяна МОЛДАНОВА

«Торум Маа» музей хур

Дыв музей верты нӑтсӑт — Татьяна Молданова, Юван Шесталов па Николай Волдин

«Торум Маа» музей хур

Торум Маа тӑл, пурайн

Ваньщавәт кәрт әшколайн рәпитты па вәндтәйлдәтә ех

85 ода йис

Мәнум ол ван хәтлуп тылдың Нуви сәңхум район Ваньщавәт кәртәң әшколайн вулаң емәңхәтл постәсы. Ши әшкола 85 ода йис. Сүсн нявремәт йилуп хурамәң әшколая вәндтәйлдәтә касәлдәт. Вәндтәйлдәтә вер олаңҢн ма путәртсум әшкола кәщә хә Евгений Геннадьевич Свинцов пидә.

Ваньщавәт кәрт әшколайн 1931-1935-мит олаңн мет олаң кәщәя Сергей Фокеевич Избышев вәс. Ши юпийн арсыр олаңн әшколайн вулаң хуята вәсәт Таисья Степановна Мамонтова, Юлия Александровна Шестакова, Антонина Ефимовна Рослова, Ольга Ефимовна Скакунова (Гындышева), Виктор Константинович Чекушкин па па ех. Мет ар ол (1991-2015-мит олаңн мәр) әшколайн ух неңа Софья Романовна Балашова вәс. 2015-мит одн әшкола кәщәя Евгений Геннадьевич Свинцов павәтсы.

Әшколайн 33 няврем вәндтәйл. Шит малокомплектной әшкола, шит пәты итәх вәндтәйл хуятәт кәт предмет тәлдәт, шит пәты нявремәт иса мосты утәта вәндтәйлдәт. Евгений Геннадьевич әшколайн физика па информатика утәт ләщәтл. Олаңмит па хәдмит классәңәң пушхиет и хуятн вәндтәйлдәт, кимит па нялмит классәңәң – иши и хуятн. И классәң кәтхәт няврем вәд.

Мәнум сүсн Ваньщавәт кәрт пушхиет йилуп әшколая касәлдәт. Евгений Геннадьевич ясәң ширн, ши вән-

ты тәта кәт нартупәң әшкола вәс. Түт хәрәтты ех тәса вантсәт па лупсәт, поступсы ширн кәт нартупәң юх эвәлт верум әшколайн нявремәтә вәндтәйлдәт ән рәхл, шит пәты ши әшкола ара вүты мосәс. Ширн хәлүм ол юхды ши әшкола ара вүты питсы. Олаңмит ол нявремәт садик вәлүм катра хотн вәндтәйлдәт. Катра әшколайн вәлүм и нартуп хайсы па щәта ин нявремәт хәтл мәр лавәлдәт хот версы. Кимит па хәдмит ол пушхиет ши тәхийн вәндтәйлдәт. Йилуп әшкола и нартупәң вәд, щәта и тәхийн ай пушхиет хәтл мәр лавәлдәт, па тәхийн нявремәт вәндтәйлдәт. Садик хотә яң няврем яңхәл, ши хот йита 20 пушәха яңхыты шир вәд.

Йилуп хотн спортзал, якты-ариты хот йит, труд урокәт тәты тәхи, киникайт лүңәтты хот йит, дөты-яныщты тәхи вәлдәт. «Ши хот округ вухәт унтасн йилпатсы па омәссы. Вәндтәйл хуятәт па нявремәт әшколаев мосман тәйлдәл. Мүң иса йилуп пәсанәт, омәсты пәсанәт, әш-капәт ләтсүв. Няд интерактивной сохәл, мосты арат компьютер тәйлдәл», – лупәс Е.Г. Свинцов. Мосл лупты, йилуп хотн ай нявремәт пәты удты тәхи вәд. Продләнкая мәнтәдн дыв и-кәт щос мәр

удты шир тәйлдәт. Әшкола хотн душевой па санузел хот йитнәң, каврум па потум йиңк вәд.

Евгений Геннадьевич ясәң ширн, хән йилуп әшкола пүншысы, Нуви сәңхум район администрация ех әшколая 650 шурәс шойт вух мойдәсәт, вәндтәйл верәт хүват тәхи – 50 шурәс шойт вух. Ши вухәтн дыв әшколая мосты щүңкәт ләтты шир тәйлдәт. «Ши тумпи мүн 2017-мит одн хәт миллион шойт вухн арсыр мосты щүңкәт әшколаева ләтты веритлүв, шит интерактивной сохәл па па мосты утәт», – лупәс Е. Свинцов.

Ма иньщәссум, хутыса нявремәт вәндтәйлдәт. Евгений Геннадьевич ястәс, хуты нявремәт экзаменәтн кәт посн әнт омсәлдәт, ширн яма вәндтәйлдәт. Мәнум одн 9-мит класс хәт няврем етшуптәс. Няд хуят Емвоша технолого-педагогической колледжа вәндтәйлдәт мәнәс, кәт хуят тәта 11-мит класс вәнты хәщәс. Алиса Ибрагимова ши пурайн тәп химия экзамен пәты няд посн мәсы, па утәтн иса вет посн постәсы. Ихушяң класс етшуптум нявремәт иши ям тәхета вәндтәйлдәт мәнләт. Диплом непек еша холумтмел юпийн итәхәт юхи рәпитты юхәтләт.

Надежда НОВЬЮХОВА

ВӘЯТН ШИ ОЛҘҢҢН

Па мұвәт эвәлт китум ех ясәңәт ширн 1930-мит олаңн Ваньщавәт кәртәң мир юдн вәндтәйлдәт. Ши пурайн па вош эвәлт юхтум не нявремәт вәндтәйлдәт неңа вәс. Олаңмит әшкола 1939-мит одн омәссы, 1946-мит ол вәнты нявремәт щәта вәндтәйлдәт, щәлта шит түтн десы. 1957-мит одн Ваньщавәт кәртәң йилуп әшкола омәссы. Кәртәң мир щәта 2000-мит ол вәнты вәндтәйлдәт. Ши пура вүш эвәлт пушхиет йилуп кәт нартупәң юх хотә касәлдәт, ши хотн 160 няврем вәндтәйлдәт шир тәйлдәт. 2016-мит одн ши әшкола юкана йилуп и нартупәң хот омәссы.

Нұша верат олаңан путартсұв

Ас халды тылаш 24-мит хаталн Ёмвошн округ губернатор даңқар икет, щит А. Шипилов, А. Забозлаев, В. Кольцов, П. Сидоров па Ю. Южаков айкелат акаатты ёх пида вейтантыйлсат. Мўң кәща ёх эвалт арсыр нұша верат олаңан иньшассұв.

А. Забозлаев Югра мўв промышленность департамент тахи пўншты йилуп вер олаңан иньшассы. Там тахи мўвн арсыр дегутат, хот войт енмалды верат, хўд велпалсаты па енумты щират, паварт юх севартты па щитат тўнщиратна лещатты, мойна юхтум мир паты сыр-сыр рўтыщаты верат вантман тайты питл. Там хатл щи утат мўв-ават верат таты департамент, экономической щират вантман тайты тахи па мўв илпи питы вуй па газ вуты верат ахтыйн департаментатн вантман тайдыйт. Муй паты йилуп тахи пўншты? Кәщаев юхды лупас, хуты там халум департамент и тахия пилатдыйт ки, округевн велты мира йилуп департамент ёх эвалт кеншак сыр-сыр верат олаңан уша паватты питл.

Елды ма путартсум, хуты там йисн увас мир айлат эвета па пухата ашкола етшуптумел юпийн техникумата, институтата манты щира экзаменат даварт маты. Щи паты мўң айлат ёхлўв ванкўтды коммерческой тахия питлат. Ма иньшассум, немасыя поступсат ханшты питдыйт муй антә, дәлн мўң нявремлўва непекана йиты кеншака ат вәс? Щи тумпийн мўв илпи питы вуй па газ вўты тахийн вәндтыйлдыт щира немасыя целевой тахет маты питдыйт муй антә па дәлн щитәл етшуптумел юпийн имухты рәпатая ат вўсийт? Па муйсар нәтупсы вухн мўң ай ёхлўв нәтдыйт?

В. Кольцов юхды щиты лупас: «Мўң худыева – Россия мўвн вәдты ёх. Кўш хантәт, вухалят, юрнат, кўш па мир. Щит паты ихурпи правайт тайлўв. Щи кўтн увас мир паты немасыя поступсы вәл, хута ханшман, мата нәтупсат ёша паватты рәхл. Щиты айлат ёха, мата хоттел ёх шимал тылаш вух ёша вўл, щималщ вухаң нәтупсәтн малыйт: университетн очной коммерческой щирн вәндтыйлдыт шуши мир айлат ёха 100 щурас арат вух вәнты юхды малды, заочной щирн – 55 щурас вәнты арат вух. Техникуман, колледжан очной коммерческой щирн вәндтыйлдыт увас мир ай ёхлўва 50 щурас вәнты арат вух юхды сужупталды, заочной – 25 щурас арат вух. Щи тумпийн олаңмит курсан вәндтыйлдыт увас айлат ёха тал дәматсук, кўр дәматсук ләтты паты нәтупсы вух малды. Щалта и пўш ол мәр вәндтыйлдыт вер паты непекат, киникайт, ханшты юхат па па мосты утат ләтты рәхл. Па ол мәр ипўш рәт хот эвалт вәндтыйлдыт тахета манты щира билет непек сужупталды. Манум одн округев бюджет эвалт 36 миллион шойт вух там нәтупсы верата есалсы. Щиты 580 увас айлат хуят нәтупсы вух ёша вўты веритас.

Немасыя вәндтыйлдыт тахет олаңан путартты ки, щи тахет вәлдәт. Тәп метолаң – щитэкология, мўв-ават пела вантман верата вәндтыйлдыт тахет, вантә, йистелн шуши мират мўвев-йинкев па иса енумты утат

шавиман тайлдат. Щалта рәт ясәң, увас мир литература, культура верата вәндтыйлдыт тахет».

Ма щиремн, щит ям вухаң нәтупсәт, тәп нәмәслум, дәлн щи нәтупсәт антә тәп ай тылаш вух вўты хоттел ёха маты, иса айлат шуши хуята, мата эвет па пухат елды вәндтыйлдыт даңхалат. Вантә, итәх хоттел ёх хуша, мосәң, ешайе тылаш мәр ёша вўты вух аршак, щит паты лўв ан веритал вухаң нәтупсы ёша паватты. Щит паты мосл кашаң айлат увас хуята нәтупсы вух маты.

Елды А. Забозлаев ясәң вўс па лупас, хуты вәнт шушийн вәдты хоттел ёх пида, мата тахет пўналн мўв илпи питы вуй па газ вўты утат рәпитлат, кашашты непекат ләщатлат. Щалта арсыр нәтупсәт тумпийн елды вәндтыйлдыт щират, лекщитты па ямалты верат, рәпата тахет олаңан па ханшман вәл.

Щалта иньшассы, муй щирн ямалты па лекщитты вер паты пуртәнат ләтдыйт, вантә, итәх пурайн мўң хушева щи утат па мўват киньша вера тынаңат. Юхды В. Кольцов ясәң, хуты Югра мўвн вәдты мира муйсар пуртән мосл, щи ут иса пурайн ёша паватты рәхл. Щи кўтн вух такды ёша вўты пуртән ищи така вантман тайды. Вантә, там верат Россия мўв хўваттыйн поступсийн ханшман вәлдәт. Пуртәнат ләтты вер олаңан кәща хәев лупас, хуты мет сыры тын пуртән верты тахийн ханшлы. Елды вәты мосл, муй щирн мосты пуртән мўң округева тәты, вантә, хўв тахийн ләщатты пуртән мўң хушева тәты ищи тынаң. Щит паты там арсыр

щират ияха лўнатдыйт, тәп щи юпийн уша йил, муйсар тын мосты пуртән тайл.

Елды Сәрханл вош па Сәрханл район олаңан путар манас. Вантә, ванкўтды путартты питсы, матты Сәрханл вош па район ияха пилатдыйңан. А. Шипилов юхды лупас: «Мўң нумса юхатсұв, Сәрханл вош па район ияха каратты, вантә, щит юпийн аршак вух ёша паватты па йилуп хотат омасты, дәлн вошаң па картан мир вәлупсы ямшака ат йис. Тәп сора кеши там вер ләщатты ан рәхл. Щит паты сырыя мўң управленческой, экономической щирн вантлўв, мир хәдәнтлўв, даңхалат муй антә дыв щиты вәдты, тәп щи юпийн и нумса, и вера юхатты рәхл».

Сәрханл вош кәща В. Шувалов ищи ясәң вўс. Лўв ястас, хуты Сәрханл вошн щикўш йилуп хотат, сыр-сыр мосты тахет, заводат па па утат омасты даңхалат, тәп немасыя мўв щи вер паты антәм. Там ванан дыв Сәрханл район Белый Яр, Солнечной па Барсово картат вантты яңхсат, яна щи, там картатн аркатра хот, муй щирн таа мир вәлдәт. Дыв патәла йилуп хотат омасты мосл. Сәрханл вош па Сәрханл район кәщайт и нумса юхатлат ки, ханты пурайн Сәрханл мўв мет вәна па хураманә йил.

Щалта путартсы, лапат ол мәр Югра мўвн 64 ашкола омасты нәмәслы, дәлн худыева пушхат хатл кўтуп вәнты ат вәндтыйлсат. Вантә, юхи хашум олат мәр Югра мўвн йилуп 123 ясли хот пўншсы. Интам кашаң пушхие хатл мәр нявремат давартты тахия яңхты щир тайл. Ищиты вән вошатн па кашаң районатн йилуп ашколайт омәсдыйт.

Ирина САМСОНОВА

825-кем од юхлы Югра рўш мўва кәрәтсы

Тәнял ван хәтлуп тыләшн Ёмвош округ — Югра кәшә не Наталья Комарова лупәс, тәм од вўш эвәлт «Многовековая Югра» немуп вер ләшәтты питды. 1193-мит одн Новгородской летопись непекн югорской канащәт оләңән хәншысы. Ин ши Юграев рўш мўва кәртум пурая вер лўңәтты питды. «Центр «Открытый регион» немуп хотн непекәң әх эвәлт ши вер ләшәтты тәхи версы. Мўвев кәшә дыведа непек хәншты партәс, муй верты питды «Многовековая Югра» посн 2018-мит од вәнты.

Ас хәлты тыләш 12-мит хәтәлн историкәт па археологәт айкел әкәтты әха путәртсәт, хутысаты катра йисн новгородцәт Югорской мўва яңхсәт па муй ширн «Многовековая Югра» вер ләшәтты. «Открытый регион» тәхи ух не **Оксана Макеева** лупәс, муй пәты щит верты нумәс павәтсы:

– 2016-мит одн округев 86 ода йис, тәп Югра катра йис вўш эвәлт вәд. Непекәң әх интум нәмәсләт, ямсыева ши вер уша павәтты мосл. Новгородской непек хуши шуши мир канащәт оләңән хәншман, щит эвәлт уша вәд, хуты Югра катра йис вўш эвәлт Древнерусской мўва ләңман вәд.

Вой сух әша павәтман шуши әх щих ән вәдсәт

Мўң вәдәв, йис пурин новгородцәт мўвева шуши әх эвәлт вой сух вўты яңхсәт. Ёмвош округ-Югра РГО тәхи кәшә **Юрий Карпекин** лупәс, рўшәт европейцәт иты, хән Югра па Сибирь дыв мўведа кәрәтсәт, шуши әхәншәкәтсәт: «Юграйн шуши мир нўм мўв әх иты ихурасуп правайт тайсәт. Северной Америкайн щимәщ мир европейцәта ән моосәт па дывед щих вәдсәт. Хән па хон пеләк уче-

нойт лупләт, хуты Россия арсыр мира кәсна хотя вәд, дыведа лупдум: «Европейской әх тасманийцәт хәннехуята ән лўңәтсәт па кенгуру вой пида рат хәрн шаритсәт. Нын вәдәтн, XVII-мит йисн Северной Америкайн индейцәт пида павтум пәты шериф вәдсы? Мўң хущева мангазейской кәшә Волков пита павәтсы, хән нәртама шуши хәннехә вәдәс».

Нумәс вәд уша верты, хута Югра вәс па мўв хирты

Интум вәнты уш ән-тәм, хута катра йисн Югра границайт вәсәт. «Хән тәм мўв история хәншты питды, мосл нәмты, тәм йис киньши Югра мўв мет вәншәк вәс. Йис пурин Обдория пўңәдн вәдты мўв иши Юграя альшәсы. Новгородской летопись хуши хәншман, Натәң вош Юграйн вәс. Полум вош нўм пеләкн вәс, щит интум Свердловской область хуши», – лупәс Ёмвош округ ГРО тәхи кәшә.

Ю. Карпекин нәмәсл, интум мўвев история ши пура эвәлт тәты мосл, хән 825-кем од юхлы рўш непекн Югра оләңән хәншысы па новгородцәт ши йисн тыв яңхсәт. Лўв ясәд ширн, 2018-мит од вәнты кәтхәдум тәхийн катра

йис пурмәсәт кәншты питдыт, ләдн щит ун-тасн йилуп верәт уша павәтты. Вантә, катра йисн омсум шуши мир вошәтн худна йис пурмәсәт ән кәншсыт. Щәдта интум вәнты археологәт ән лерамтсәт тәхет, хута рўшәт XII-XV-мит йисн Кев пеләкн вәсәт. Мосәң, ши нумәсн Кодской канащәт вәлум тәхийн па Ляпинской вошн мўв хирты питды. Ши тухәлпи непекәң әх Соровской дорн (Нефтеюганской район) йилпа йис пурмәсәт кәншты питләт.

«Многовековая Югра» вер посн арсыр утәт ләшәтдыт

Мўң мўвев история оләңән 8-9-кем киника хәншлы, оләң непек 2018-мит одн етәд. «Югорской история оләңән иса лупды: йис вўш эвәлт тәта хәнтәт па вухәят вәсәт, дыв вой-хўд вәдпәсләсәт. Әхәт рўшәт тыв юхәтсәт па питы вуй холумты питсәт. Интум йилпа тәм мўв история, археология, этнография уша павәтты мосл па ши оләңән мира путәртты. Адпа, академической непекн хәншлы: тәм мўв вәдупсы XV-мит йис вәнты; хән Югра Московской княжествайн вәс; российской

империяйн вәлум пура», – лупәс Юрий Карпекин.

Ши непекәт тумпи па хурасуп киникайт есәлддыт па история оләңән электронной тәхи верды. Исторической наукайт кандидат, «НПО «Северная археология» тәхи кәшә **Георгий Визгалов** нәмәсл, «Исторический атлас Югры» немуп непек есәлты мосл. Щәта хәншты, хута катра йисн Югра мўвәт вәсәт. Щәдта «Многовековая Югра» вер ләшәтты пурайн нявремәт пәты мўвев вәдупсы оләңән йилуп киника есәлдды. Исторической наукайт кандидат, Обско-угорской институтән рәпитты хә **Михаил Ершов** нәмәсл, сыры етум щимәщ непек иса катрая йис, щит пәты йилуп ут верты мосл.

Непекәң әх нәмәсләт, Югра история оләңән ар мира путәртты мосл, ши вера брошюра непек есәлты па арсыр кинайт верты мосл. Ши мўвәтн, хута XII-мит йисн рўшәт вәсәт, нумәс вәд рўтшәты тәхет верты. Непекәң әх ләңхәдәт, ләдн Соровской дорн иши щимәщ тәхи ат версы. Щәдта карта йис пурмәсәт, мәта утәт 2017-2018-мит однәнән мўв идпийн вәйтдыт, әхәт музейтн мира вантәты питдыт. 2018-мит одн непекәң әх мирхот верләт, хута мира павәтләт, муйсәр йилуп верәт юхи хәшум оләтн мўвев вәдупсы оләңән уша версәт.

Реональда ОЛЬЗИНА

С.М. Байгузин

– Салават Марсович, хэн па нӕн Касум вӱды ташӕт кӕщӕй павӕтсыйн па, алпа, мулты давӕртӕн верӕт йилуп рӕпитты тӕхи хуци вӕлдӕт?

– Тӕм йилуп рӕпитты тӕхия ма Ас нопӕтты тыдӕщ 2016-мит од вӱш эвӕлт кӕщӕйтн павӕтсыном. Мосл лупты, хуты олӕн пурайтн кашӕн вер давӕртӕн мӕнд. Вантӕ, ма тӕп велщи тӕмӕщ рӕпатай питсум па тӕса муй тӱнщирӕнӕ щит иса ӕн вантсем па ӕн артадӕсем. Итӕх муртӕн верӕт ищипа ушӕнӕ-сашӕнӕ олӕн тыдӕщ рӕпитты мӕрн мӕнма йисӕт.

– Алпа, веритлӕн лупты ши олӕнӕн, муй арат вӱды ОАО «Казымская оленеводческая компания» хуци тӕйлӕты?

– Тӕм юхи хӕщум олӕт мӕр лапӕткӕм шурӕс вӱды мӱн тӕйлӕв. Еша вӕл, хӕн вӱдылӕв тӱнщирӕнӕ лӱнӕтлӕв, ши пурайн уша питл, муйкӕм арат вой ташлӕвн хӕщӕс. Мосл лупты, хуты вӱды давӕлты хӕннехуатлӕв эвӕлт хӕлум бригада ӕх рӕпитл. Кӕт щимӕщ тӕхийн хӕт хӕннехӕ ин вӕл. Хӕдмит вӱды ташӕт кӕртӕвн тӕп хӕлум хуят тӕйлӕв. Щикӱш шив вӱды давӕлты ширн рӕпитты ӕх кӕншсум па немудты хӕннехӕ иса ӕн па мушатсум. Араттедн ин тӕмхӕтл вӕнта ОАО

ширн немасыя лӕщӕ-тум «Казымская оленеводческая компания» немуп тӕхевн 48 хуят рӕпитл.

– Муй арат тыдӕщ вух тӕм йисн вӱды таш давӕлты хӕннехӕ нын хуцана холумты веритл?

– Вӱды таш давӕлты хӕннехӕ илем тыдӕщ мӕр, ямсыева ки лӱнӕтты, 25 шурӕс шойт вух ӕша вӱд. Ши вер тумпийн лӕв пенсия ищи 50 од лувата йиты пурайн мӕнты веритл. Тӕп щимӕщ вулац па мосты вер пӕта лӕведа вӱды ташӕтн тӕлац 25 од рӕпитты мосл.

– Муйсӕр давӕртӕт тӕм йисн вӱды давӕлты верӕт хуци, нӕн щирӕнӕн, вӕлдӕт па хути щитӕт тӱнматты рӕхл?

– Юхи хӕщум пурайн вӱды ташӕт тайты тӕхет иса шимла мӱн хуцева

Касум вӱды

Ёмвошн ван хӕтлуп тыдӕщ яртӕнмит хӕтл вӱш эвӕлт па иса 11-мит хӕтл вӱш вӕнта Югра-Экспо немуп хотн округев луватн арсыр детутӕт муй пурмӕсӕт ед тыныты хӕннехуятӕт пӕта немасыя ванлтупсы мӕнӕс.

Ши ванлтупсыйн ОАО «Казымская оленеводческая компания» хуци йилуп кӕщӕй вӕлты хӕ пида вӕйтантӕйлдсум па шос мултаскӕм ияха путремӕсмӕн. Тӕм мосванӕн кӕщӕй павтум хӕ Салават Марсович Байгузин Касум мӱв вӱды ташӕт давӕлты па питы вухсарӕт ӕнмӕлты хура-сӕт олӕнӕн мӕнма айкелӕт верӕс.

йисӕт. Щит пӕта, ма нӕмӕстемн, лупты ши вер олӕнӕн, хуты тӕм йисн аршӕк вӱды лӕдн йилпа ӕнмӕлты веритсӕв, мӱн немудты шир тӕмхӕтл ӕн па тӕйлӕв. Ма щиремн, муй арат вӱды тӕмхӕтл таш хуци ӕнмӕлтсӕв, кӱшкепа щитӕт елды яма давӕлты мосл. Аршӕк вой лапӕтты ищипа ӕн веритлӕв. Ин мӱн вӱды ташӕт Нуви сӕнхум районӕв мӱвӕтн тӕп тӕйлӕв.

– Салават Марсович, тӕм юхи хӕщум олӕтн нын хуцана вӱды ташӕтн рӕпитты айлат ӕх юхӕтлӕт муй иса кашлы ши рӕпата пелы вӕлдӕт?

– Тӕм йисн айлат ӕхлӕв вӱды давӕлты вер иса кашлы тӕйлӕт, дыв мӱн хуцева рӕпитты ӕн лӕнхӕлӕт. Щит пӕта вӱды давӕлман 40 муй 45 ола ювум хӕ ӕх ар пелӕк рӕпитлӕт. Айшӕк хуятӕт эвӕлт 30 па 35

од лувата питум ӕх тӕп муртӕнӕ вӕлдӕт. Мет ай вӱды таш давӕлты хӕева тӕм пӱш 24 од велщи питӕс. Итӕх вӕндат хӕннехуятӕт вӱды тайты вер такды иса вӕлты-холты ӕн веритлӕт. Мосл лупты, хуты мӱн ташлӕв хуци иса ин тӕм хӕтлӕв вӕнта йисӕнӕнӕптӕнӕ ювум сӕран ики Сергей Васильевич Попов вӱдылал пида янхӕл. Лӕв ям хӕвн 80 мултас ола йис па лӕв ищипа тывелт-тухелт касӕлман вӱды ташӕтн рӕпитл.

– Муй арат вӱды нюхи ОАО «Казымская оленеводческая компания» юхи хӕщум ол мӕр лӕщӕтӕс па мӕта тӕхия ши нюхет тынысӕты?

– Тӕм од мӕр 30 тонна арат вӱды нюхи мӱн сопӕслӕсӕв. Щитӕт эвӕлт 15 тонна Нуви сӕнхум районӕв луватн вӕлты хӕннехуятӕта тынысӕв. Юхи хӕщум утӕт тови вӱша питты кӕмн Курган воша тӕдыйт. Ши вошн мӱн вӱды нюхи-лӕв эвӕлт карты хушапн консервайт па арсыр мосты еплӕн детутӕт вердыйт, мӕта утӕт щӕлта Россия мӱвев хӕватн вӕлты хуятӕтн лӕтдыйт. Ши тумпийн вӱды хурты пурайн вӱды сухӕт, кеплӕт, оӕтӕт, сулӕт, мухлӕт, верӕк, сӕмӕт, нядмӕт па па утӕт иса мӱн шуши мир хуятлӕвн лӕтдыйт. Мосл лупты, хуты дыв

Лӕв юканӕла вӱдылал тайты хӕнты ики Н.П. Тасьманов

тащāt олāнāн айкел тәс

сыр-сыр ям, еплāн де-тутāt щитāt эвāлт кавāртлāt, арсыр хошум лēmāтсухāt ēнтлāt па ед тыныты щирн хурамāн пурмāсāt верлāt.

– **Нын хуцана питы вухсарāt енмāлды тāхи вēд. Муй щирн щи войт тāйлдāты па енмāлдāты, щи вер олāнāн айкел тўа?**

– Мўн ОАО «Казымская оленеводческая компания» немуп тāхевн вўды ташāt тумпийн питы вухсарāt енмāлдў. Мосд лупты, ху-ты ямкем ар вухсар сух кашāн олмār ед тынылў. Тāмхātл щимāщ вой тāйты тāхев хуци ищиты муртāн лавāртāн мāнты верāt тāйлдў. Щи унтасн аршāк вухсар енмāлды āн веритлў. Тāм йилпа питум ол вўш эвāлт нēmāсты питлў, муй щирн кашāн рēпата вер ферма хуци ямсыева тўңматты. Муй щирн питы вухсарāt тāйты, лēдн щи войт аршāка ат рēтмāдсāt па дыв пушāхлад мēшн ад юхātсыйт па елды тумтака ат енумсāt. Питлўв уша павāтты, хути рāхд ведщи сема питум войт тўңщирāн лавāлды, лēдн елды вēна йиты вўш вēнта питы вухсар сухāt ямашāк вантāссāt.

Тāм вухсарāt елды тāйты вер ямāлды пāта Касум вошевн мўң хушева рēпитты хāннехуятāt немасыя йилпа карты эвāлт верум хот йитлад йилпатсāt. Щи йилдуп хот йитāта юхи хāшум ол мār питы вухсарāt есāлдў. Мўң дывел ямшāк па арсыр детутātн кашāн хātл мār лапātты питлў. Ин ведщи рēтмāлтум ай вухсарāt пāта ищиты арсыр йилдуп карты

Вўдыин кāстыхē

хот йитāt верлў. Елды рēпитты щиревн вўтышāлдў аршāк па айшāк питы вухсар йилпа па тāхетн вēдты вой енмāлды хотāt эвāлт немасыя лēтты. Вантē, щи пурайн вухсарāt ямашāк рēтмāлды питлāt.

Щимāщ арсыр верāt ямсыева па тēса ки лēщātты, щит Касум вошн вēдты питы вухсарāt енмāлды тāхи ищипа тўңщирāн елды вēдты-холты хўваттēвн рēпитты питл.

– **Салават Марсович, муй арат питы вухсарин нын вой енмāлды тāхев хуци араттелн тāйлдāты?**

– Ин тāмхātл вēнта Касум вош звероферма хотēвн араттелн 900-кем питы вухсар тēп енмāлдў. Дыв кўтēдн ар пелāк вēна ювум не вухсарāt па хорāt, мāта утāt унтасн вухсар ташев рēтмāлды верāt елды мāнлāt.

Кашāн вой, вантē, ищиты пирщамāды. Щит пāта щи шēңк лāнхалў, веритты кемн, аршāкай питы вухсарые йилпа мўңева тыв мушātты. Олāнāн, вантē, дывел лēтты едпийн

мўң ищипа ямсыева кашāн вой вантты па арталдāты питлў, лēдн лўв тумтака па тāлаңа мўң ēшева ат питāс. Щи пурайн ведщи мātты звероферма эвāлт питы вухсарāt лēтты вўянтлўв па Касум вош вой енмāлды тāхев ямашāк йилпатлўв.

– **Муй арат хāннехē тāмхātл вошāн питы вухсарāt тāйты хотн рēпитл па муй хурасуп верāt дыв араттелн кашāн хātл мār лēщātлāt?**

– Ин тāм юхи хāшум олātн мўң вой енмāлды фермаев хуци тāлаңтелн вет хот йит щирн питы вухсарāt вēлдāt. Щи хотāң войлўв арсыр верāt ямсыева кашāн хātл мār лēщātты пāта ищиты вет хāннехē вēд па дыв пилēда рēпитл. Щāлта кāt хуят па тāйлўв. Дыв, вантē, вухсар енмāлды хāннехуятлўв пида пелтащман кашāн рēпата верлāt. Питы войлўв кашāн хātл мār яма лапātты пāта хēдум летут кавāртты не немасыя фермаев хуци рēпитл. Щи хāннехуятлўв тумпийн, иса атēлт щирн

зоотехник па вой леккар тāйлдў. Щāлта питы вухсарāн фермаев кēща ищи тāйл. Лўв тумпелн кāt арсыр рēпатайт лēщātты хāннехē, мāта ēхлўв кашāн хātл мār вой пида вулкемāты хāннехуятлўва сыр-сыр лавāртāн верāt иса нēтлāt.

– **Салават Марсович, нāн шēңк ар тāм питы вухсарāt енмāлды тāхи эвāлт тāта путāртсāн. Нāн нумсен щирн, тāмāщ войт тāйты хот Касум вошн вера мосл, муйсār вулаң унтас лўв нынана елды вēлупсы хурасн тēты веритл?**

– Ма нēmāстемн, ОАО «Казымская оленеводческая компания» ху-щиты вēдты вухсар тāйты тāхев елды пелы ищипа ямсыева йилпатлēв па ēхлўв тўңщирāн па вешката кашāн рēпатаел лēщātты унтасн яма па ташāншāка йил. Ма щиремн, Касум вошевн ям арат шуши мир хāннехē вēд. Тāм питы вухсар енмāлды тāхийн иса дыв щи рēпитлāt. Па рēпата мушātты щир тāмхātл ищипа āн тāйлдў. Итēх пурайн мўңева шēңк лавāрт питы вухсарлўв лапātты пāта арсыр детутāt лēтты, итēх кўтātн ямсыева лēщātум вой сухāt тўңщирāн ед тыныты āн па веритлўв. Хēн зверофермаев хуци сыр-сыр нўшайт тўңматлўв, мўң вошāн хāннехуятлўв пāта, мо-сāн, мātты мултас рēпитты тāхи па мушātлўв. Щит пāта аршāк нумāс па ēр верты питлўв, лēдн тāм питы войт тāйты хотēв нух адум-ты, тўңщирāн, яма па хурасāн там рēпатаев елды лēщātты.

Владимир ЕНОВ

Хәхәлдты, навәртты па кәсты верәт

Йилдуп тыдәш 19-мит хәтәдн спорт верәт төтә тәхи кәшә ики Игорь Губкин айкел хәншты ёха ай павтәс, муй иты дыв 2016-мит од рәпитсәт.

Мир әкмүм хотн дүв лупәс:

– Югра мүйн 2016-мит од Мегион вошн еңк әх-тыйн хәтәтлөтәт вән хот

омәссүв. Ләңкипос вошн вәшты тәхи тайты вән спортивной хот версүв. Излучинск вошн хок-кейн юнтты йилдуп вән

хот дэщәтсүв. Ёмвош районән Горноправ-динск вошн мир вәшты, арвүрн ед па дүв-сом ниншийлды хот версүв. Ши тумпи Югра мүйв дуваттын мәтлыя вәдты хуят арашәк йис. Вантә, ар хуят духн хәхәтлөдәт,

вошәтн вәдты спортзал хотәта яңхләт. Ёмвош округн 26 тәхи ГТО верәт щира ләщәтсүв. Щәта мир арсыр спортивной верәт тәдәт. 2017-мит одн Приобье па Сәрханл вошнәнән ёх вәшты кеша вән йилдуп хотнән омәсты етшуптәдй-нән.

Ульяна ДАНИЛО

Хәс вет од кәсты хәрәта яңхәл

Төнял вүдең мир емәңхәтәдн Когалым вошн Иосиф Никитич Кечимов шәңәт пида путәртсум. Имисәңән Нәля па Владимир эви-пук тайдәңән, дын интум китумтак вән-нән. Пухәда 35 ол, дүв семьяйи хә, әңкел-әщел пида вүт көртән вәд. Кәсты хәтлә тәм ики пухд па Женя хидәл пида юхтәс, щәта дыв худыева хәнты щирн дәмәтлөдман вәсәт.

Иосиф Никитич хот-тәң ёхлад пида вәнт көртән 39-мит рәт мүйн вәд, көртәд 70-кем километрвүшн вошәвәдт омәс. Ма щиремн, тү-тәң әхәдн сора воша мәнты щир вәд.

– Әнтхән, түтәң әхәдн тыв ки йиты, сора юхәт-дән. Күрн муй вүдйи ки мәнты – щит хүв пәнт. Вүдйи атл-хәтл Когалым вәнты йилән. Ма «Буранән» тыв ән яңхлүм, «Нива» әхдәмн тыв йилүм.

– Муй нәңена емәң-хәтәдн мет сәма рәхл?

– Тәта ар хуят пида вәйтантийдлүм, вәтәң ёхдам па рәтлам шивалә-лүм. Щәдәтә кәсты шеңк

И.Н. Кечимов

емәш. Тәм хәтл Ямал эвәдт хәннехәйт тыв юхәтсәт, интум дыв пи-лэда путәртсүв, хәлзәвәт кәсты питлүв. Емәң-хәтл пурайн па мүйв ёх эвәдт арсыр йилдуп верәт уша павәтлүв. Мосәң, дыв ищи мүйв эвәдтәва мулды верәта вәндтйилдәт. Ямалцәт пида ин путәртсум, мүйв немхәнты ән вантсүв, муй щирн дыв нөрүмн рәпитләт. Мосәң, дыв ищи ән вәдәт, хутысаты мүйв вәнтән вүдылүв тайлүв.

Тәм ванән Ёмвошн Кубок Губернатора немуп кәсупсийн вәсүв. Щәта Нуви сәңхум рай-он эвәдт вәдүм вүдең мир пида кәссүв. Ши ёх киньши хәтл етты пеләк хәнтәт немхәнты емәң-

хәтләтн вой сухн па духн ән кәсләт. Мүйв тәп әхәда омәслүв па елды ши мәндлүв. 25-кем од Когалыма, Русскинская көрта, Ёмвоша кәсты яңхлүм, итәх пурайн мүйв-тел кәсупсәтн вәдлүм. Ши арат од мәр ихура-суп кәсупсәтн кәсты иса тураса йис. Хәлзәвәт мир духн ки кәссәт, ма ищи щитн дәлн яңхсум.

– Вүдәт пида вудке-мәты тухәдпи муй ве-рәнтлән?

– Итәх пурайн вәнты-ты яңхлүм. Интум пуш-кан ёша вүйдәты кашды питсум. Вантә, пирща йисум – 56 ол мәнема.

– Вәнтәң хәнтәт вух холумты пәты рүтьщә-ты ёх вүт көртәдә төт-лөдәт. Нәң ищиты верты ләңхәлән?

– Сыры ләңхасум, ин-тум ән ләңхалүм. Вантә, ши мир пида рәпиттыя арсыр вер вәты мосл. Ма щимәш рәпата ән вәдем.

– Ма ванттемн, хәтл-этты пеләк хәнтәт тәм йисн тащәңәшәка вәд-ләт. Нәң, алпа, ищи яма вәддән. Лавәрт вәдуп-сы оләңән па хуят пу-тәртты вер тайлән?

– Хәннехә тәдәң ёш па тәдәң күр ки тайл, ды-ләд етәдтәдлә. Ма худна тәдәң, ән кәшитлүм. Муй лавәрт вәдупсы оләңән путәртты питлүм?

– «ЛУКОЙЛ-Западная Сибирь» көщәйт мәне-ма лупсәт, хуты рәпат-некдәда нәртама вәнт көртәта яңхты ән рәхл. Яна па щиты?

– Интум рәт мүйвдүн сохләт нух ехәтман вәд-ләт, хута хәншман, ши-мәш ёха щив яңхты ән рәхл, щәта вой-хүд вел-пәсләты дыв ищи ән есәлдыйт. Сыры ши ёх мүйв хушева яңхсәт. Ма мүйвема ищи юхтйилсәт па әкәра вүдәт вантты ләңтйилсәт. Интум «ЛУКОЙЛ» көщәйтн дыв така тайдыйт, мүйв хуше-ва яңхты ән есәлдыйт. Хуйтат шиваләдыйт, щитәт нух нәтты вухн ән сухуптәдыйт па па щирн шәкатдыйт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№3 (3471), 09.02.2017

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467) 33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Подписано в печать:

по графику 09.02.2017 г.
в 9.00.; фактически
09.02.2017 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 72
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения
редакции.